

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

УДК 373.046-024.71:81'243

DOI: <http://doi.org/10.32589/2412-9283.42.2025.334865>

Зєня Л. Я.

liubovzenia@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0273-1494>

Київський національний лінгвістичний університет

Анісімова А. О.

linabirgit@ukr.net

Навчальний центр "Панда Плюс", м. Київ

Дата надходження 12.03.2025. Рекомендовано до друку 10.04.2025

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В КОНТЕКСТІ ПРОФІЛІЗАЦІЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД І РЕАЛІЇ

Анотація. У публікації розглянуто особливості профільної іношомовної освіти старшокласників крізь призму інтеграції іноземної мови як навчального предмета з іншими навчальними дисциплінами, що забезпечує встановлення і реалізацію міжпредметних інформаційно-змістових, операційно-діяльнісних та організаційних зв'язків у комплексі. Ураховуючи надзвичайну здатність іноземної мови як соціального явища до інтеграції, автори статті висвітлюють специфіку цілей, змісту, засобів, технологій і організаційних форм інтегрованого навчання іноземних мов старшокласників. Ідеться про необхідність визначення в профільному навчанні іноземних мов цілей поглибленого вивчення іноземної мови та цілей інтеграції, добору й методичної організації інтегрованого змісту іношомовного навчання, укладання інтегрованих елективних курсів як засобів навчання, відбору інтегрованих технологій навчання і розробки інтегрованих уроків. Шляхи модернізації навчання іноземних мов старшокласників в умовах сучасної профілізації середньої освіти автори статті розглядають з огляду на наявні у вітчизняній науці доробки і набутий практичний досвід упровадження профільного навчання в заклади загальної середньої освіти за часи незалежності України.

Ключові слова: профілізація середньої освіти, профільне навчання іноземних мов, професійно орієнтоване навчання іноземних мов, старшокласник, іноземна мова, інтеграція, міжпредметні зв'язки, елективний курс, інтегрований курс, цілі поглибленого вивчення іноземних мов, цілі інтеграції, профіль, результат навчання, підхід.

Zienia L. Ya.

liubovzenia@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0273-1494>

Kyiv National Linguistic University

Anisimova A. O.

linabirgit@ukr.net

Panda Plus Training Centre, Kyiv

TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN THE CONTEXT OF SECONDARY EDUCATION PROFILING: EXPERIENCE AND REALITY

Abstract. Introduction. The article is devoted to the features of profile foreign language teaching of high school students (grades 10-12) in the framework of secondary education profiling in Ukraine, which

creates conditions for differentiation and individualisation of the educational process. It considers the features of profile foreign language education through the prism of integration of a foreign language as an academic subject with other academic disciplines, which ensures the establishment and implementation of interdisciplinary information and content and operational and organizational connections in a comprehensive manner. **Purpose.** The purpose of the article is to carry out a retrospective analysis of the experience of implementing profile teaching of foreign languages in Ukrainian secondary education establishments since Ukraine's independence and to determine conceptual approaches to its application with reference to the current tasks of secondary education profiling. **Methods.** To achieve this goal, the following research methods were applied: analysis of scientific references on the organisation of profile teaching of foreign languages, as well as regulatory documents governing its implementation; study and analysis of past experience in implementing profile teaching of foreign languages; systematisation, generalization. **Results.** The article highlights the features of profile-based foreign language teaching, considering the manifestations of integrative connections between foreign languages and other academic disciplines at all levels of the educational process: at the level of goals, content, tools, techniques, and organisational forms of foreign language teaching. At the goal-setting level, the achievement of two goals is ensured: the goals of advanced foreign language learning and the goals of integration, determined by the type of profile. At the level of learning content, the integration of a foreign language with another subject area to which the profile is directed allows expanding the active lexical and grammatical minimums and focusing foreign language knowledge, skills, and abilities acquired by students in the main course in the previous years of study on solving communicative tasks in various communication situations modeling future professional activities. The means of profile learning are integrated elective courses, in which a foreign language is both the goal and the means of studying another subject area. The integrated techniques of profile foreign language teaching include interactive learning, project-based learning, business games, collaborative learning, language portfolios, interactive learning, and information technologies, which are personalised and active in their features. Taking into account the cross-cutting nature of integration that runs through all components of the system of profile foreign language teaching, integrated lessons that combine the specifics of two or more subject areas in their structure and content are considered to be a feature of its organisation. **Conclusion.** The creation of educational environment favourable for the development of professionally focused foreign language communicative competence in secondary school students and the need to upgrade the content, means, and techniques of teaching foreign languages, require the identification of the main approaches to the organisation of the educational process. These approaches include competence-based, personalised, individual, differentiated, activity-based, cultural, and integrative ones. The organisation of the educational process for the development of high school students' professionally focused foreign language communicative competence on the basis of these approaches is the direction of our further research. **Keywords:** profiling of secondary education, profile foreign language teaching, professionally focused foreign language teaching, high school student, foreign language, integration, interdisciplinary connections, elective course, integrated course, goals of advanced foreign language learning, integration goals, profile, academic result, approach.

Постановка проблеми. Одним з найважливіших завдань реформування вітчизняного освітнього простору (Концепція реалізації державної політики, 2016) є профілізація середньої освіти, яка здобувається протягом трьох років (10–12 класи). Профільне навчання реалізується за академічним та професійним спрямуванням, що створює передумови для врахування вікових та індивідуальних особливостей, потреб та інтересів здобувачів освіти, а також формування їхньої індивідуальної освітньої траєкторії на підставі усвідомленого вибору (Державний стандарт, 2024). При цьому здобуття профільної середньої освіти за будь-яким спрямуванням не обмежує права здобувача на його зміну, а також на здобуття освіти на інших рівнях (Закон України, ст. 6, р. 2).

Зміст освіти за академічним та професійним спрямуванням визначено Державним стандартом профільної середньої освіти (2024) через спільні для обох спрямувань вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, упорядковані за освітніми галузями: мовно-літературною; математичною; природничою; технологічною; інформатичною; соціальною і здоров'язбережувальною; громадянською та історичною; мистецькою; фізичною культурою.

Диференціація змісту профільної освіти забезпечується: за академічним спрямуванням – поглибленим вивченням деяких навчальних предметів (інтегрованих курсів) з урахуванням здібностей та освітніх потреб здобувачів освіти з орієнтацією на продовження навчання на вищих рівнях освіти; за професійним спрямуванням – освітніми компонентами, які повністю або частково охоплюють зміст професійних стандартів, або державних освітніх стандартів з конкретних професій, або стандартів фахової передвищої освіти з певних спеціальностей (Державний стандарт, 2024).

Державними нормативними документами передбачено поступове впровадження профільної середньої освіти (Концепція реалізації державної політики, 2016), а саме: розроблення і затвердження стандартів профільної середньої освіти на компетентнісній основі – 2023 рік; формування мережі закладів III рівня (профільної школи) – не пізніше 2025 року; створення системи незалежного оцінювання професійних кваліфікацій випускників професійного профілю старшої школи; початок роботи профільної школи за новими освітніми стандартами на компетентнісній основі – не пізніше 2027 року. Отже, сучасний етап оновлення вітчизняної освіти можна охарактеризувати як підготовчий до впровадження профільного навчання.

Упродовж 2024 року Міністерство освіти і науки України в партнерстві зі Швейцарсько-українським проєктом DECIDE “Децентралізація для розвитку демократичної освіти” та за сприяння обласних адміністрацій проводило громадське обговорення сутності профільної середньої освіти й особливостей її впровадження в різних регіонах та громадах. У центрі уваги стояли такі питання, як-от: передумови профілізації середньої освіти; нововведення і зміни, що передбачені реформою; моделювання мережі закладів, які забезпечуватимуть здобуття профільної середньої освіти в різних регіонах та громадах; моделі фінансування та управління такою мережею.

Освітнянi спільно працюють над модельними навчальними програмами для реалізації профільної середньої освіти професійного спрямування. Міністерством науки і освіти України анонсовано громадське обговорення проєкту Типової освітньої програми для 10–12 класів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) для профільної освіти за академічним спрямуванням.

У попередній публікації (Зеня, 2024) ми розглянули соціальні, методологічні та технологічні чинники, які зумовлюють специфіку сучасної профілізації середньої освіти. Проведений й описаний ретроспективний аналіз упровадження профільного навчання на третьому рівні повної загальної середньої освіти в добу незалежності України переконливо свідчить, що ефективність профілізації середньої освіти згідно з Державним стандартом 2024 року зумовлюється не лише урахуванням сучасних психолого-педагогічних умов його впровадження, а й попереднього досвіду.

Значне місце в профілізації середньої освіти посідає іноземна мова як навчальний предмет. Вимоги до рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності у випускників ЗЗСО визначено Державним стандартом профілізації середньої освіти (2024). Досягнення цілей, окреслених Державним стандартом профілізації середньої освіти (2024), вимагає узагальнення накопиченого досвіду та визначення концептуальних підходів до організації профільного навчання іноземних мов з урахуванням реалій розвитку сучасного суспільства і освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Іноземна мова як навчальний предмет сприяє профілізації освітнього процесу за будь-яким спрямуванням, а відповідно і за будь-яким профілем, оскільки вона дозволяє реалізувати міжпредметні зв’язки, інтегруючи зміст різних шкільних дисциплін. Мова, як соціальне явище, інтегративна за своєю суттю, оскільки є засобом передачі різного роду інформації про об’єктивну дійсність, якості й закономірності якої вивчаються іншими дисциплінами. Вивчення

мови, різні форми роботи з нею, мовні явища складають основу освіти, пронизують усю її систему, усі її ланки і норми, незалежно від їх окремого призначення, спеціалізації та інших особливостей. Знання мови – це єдина можливість зрозуміти і засвоїти решту навчальних дисциплін (Редько, 2013, с. 13).

У науковій літературі висвітлено різні аспекти впровадження профільного навчання іноземних мов у 10–11(12) класах (Алексєєнко І. В., Басай Н. П., Басай О. В., Бусс Е. Ю., Долинський Є. В., Зеня Л. Я., Іванова К. С., Круківська І. А., Любченко О. С., Мацегора С. М., Пальчевський С. С., Пасічник О. С., Пешкова І. В., Петрова Т. О., Полонська Т. К., Редько В. Г., Рекун Н. М., Сажко Л. А., Склярєнко Н. К., Чобітько В. І., Чорна В. М. та ін.) та організації допрофільної підготовки у 8–9 класах ЗЗСО (Ващенко Л., Главник О., Грабчак Д. В., Губенко А. В., Зеня Л. Я., Кенц О., Левтик М., Максименко С., Омельчук О. В., Рибалко В., Романенко Л. В., Хоменко О. В., Шарко В. Д. та ін.) за часів незалежної України. Бусс Е. Ю., Мацегора С. М., Пешкова І. В. досліджують профільне навчання іноземних мов як чинник соціалізації старшокласників.

Спроба диференціації у вивченні іноземних мов в ЗЗСО в добу незалежності України призвела до відкриття класів і шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов, так званих спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв, до запровадження другої і навіть третьої іноземної мови з різним початком навчання (з 2, 5, 7, 10 класів). Профілізація середньої освіти передбачає диференціацію змісту навчання іноземних мов відповідно до спрямування (академічного чи професійного), а також навчальних профілів всередині кожного зі спрямувань. У науковій і науково-методичній літературі, а також у шкільній практиці накопичено певний досвід профільного навчання іноземних мов. Водночас реалії сучасного життя, реформування середньої освіти і нові законодавчі та нормативні документи, якими регулюється освітній процес у ЗЗСО вимагають переосмислення наявного досвіду і визначення концептуальних підходів до навчання іноземних мов в умовах профільної освіти сьогодення.

Мета статті полягає у вирішенні двох взаємопов'язаних завдань: 1) здійснити ретроспективний аналіз досвіду впровадження профільного навчання іноземних мов у вітчизняних ЗЗСО; 2) на основі проведеного аналізу окреслити концептуальні підходи до його реалізації з урахуванням сучасних завдань профілізації середньої освіти.

Основні результати дослідження. Профільне навчання іноземних мов трактуємо як “цілеспрямовану підготовку учнів до подальшої діяльності (навчальної і/або професійної), пов'язаної з використанням її як об'єкта майбутньої (професійної) діяльності або як засобу професійної комунікації” (Редько, 2013, с. 10). Профілізація іншомовної освіти вимагає системного вирішення низки завдань на рівні цілей, змісту, засобів, технологій і організаційних форм навчання іноземних мов з урахуванням сучасних реалій.

Специфіка вирішення цих завдань зумовлена, на нашу думку, таким явищем як інтеграція і надзвичайною здатністю до неї іноземної мови як навчального предмета. Розглянемо це явище докладніше.

Науковці інтеграцію визначають як “єдиний процес взаємодії елементів, де водночас забезпечується системність кінцевого результату процесу та зберігаються індивідуальні властивості його елементів. Це процес зближення та зв'язку наук, який діє поряд з процесом диференціації і є вищою формою втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому рівні навчання” (Васьківська, 2018, с. 121).

За часів незалежності України в науковій літературі й у шкільній практиці напрацьовано певний досвід щодо впровадження профільного навчання іноземних

мов, а саме: визначено стратегічні напрями розвитку сучасної шкільної іншомовної освіти у старших класах; окреслено лінгводидактичні засади рівневого навчання іноземної мови старшокласників; розглянуто методологічні основи системи навчання; з'ясовано науково-теоретичні підходи до конструювання змісту уроків іноземної мови і до побудови елективних курсів; схарактеризовано особливості організації самостійної роботи з іноземної мови; досліджено найбільш адекватні сучасним цілям і завданням іншомовної освіти педагогічні технології навчання; визначено об'єкти, види й технології моніторингу та критерії оцінювання результатів навчання іноземної мови старшокласників; досліджено концептуальні основи професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя до профільного навчання іноземних мов старшокласників (Редько, 2013; Зєня, 2007, 2008, 2011; Сажко, 2015; Алексєєнко, 2014 та інші).

Розглянемо коротко особливості системи профільної іншомовної освіти крізь призму інтеграції, ураховуючи прояви інтегративних зв'язків на всіх рівнях освітнього процесу: на рівні цілей, змісту, засобів, технологій і організаційних форм навчання іноземних мов.

Відповідно до Державного стандарту профільної середньої освіти (2024) у старшокласників має бути сформована здатність спілкуватися іноземними мовами, а саме:

- уміти використовувати власний мовленнєвий досвід для вивчення іноземних мов; пояснювати роль / значення мовних явищ і системи понять, за допомогою яких формується картина світу носіїв іноземної мови; використовувати за потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів; використовувати іноземні мови для розширення читацького досвіду, читацьких інтересів;

- демонструвати готовність до міжкультурного діалогу; розуміння важливості оволодіння іноземними мовами для міжкультурного діалогу, особистісного розвитку та професійної самореалізації; відкритість до вивчення іноземних мов; готовність спілкуватися іноземними мовами; дотримання культури спілкування, прийнятої в сучасному суспільстві, повагу до культурних та особистісних відмінностей співрозмовників, усвідомлення та урахування переваг та/або обмежень окремих груп чи осіб, розуміння і співпереживання; толерантність до представників іншого народу, носіїв іншої мови, культури, звичаїв і способу життя; розуміння потреби популяризації України у світі засобами іноземних мов.

У розділі “Базові знання. Іноземні мови” зафіксовано перелік знань (знання світу, соціокультурні знання, інформація, комунікація, мовленнєві функції та засоби, медіація (для поглибленого рівня)), якими мають оволодіти старшокласники за рахунок вивчення іноземної мови, на двох рівнях: основному і поглибленому. Поділ за основним і поглибленим рівнем мають і вимоги до обов'язкових (загальних і конкретних) результатів навчання здобувачів профільної середньої освіти (10–12 роки навчання), а також орієнтири для оцінювання в усіх видах мовленнєвої діяльності: говорінні, аудіюванні, читанні, письмі, медіації (для поглибленого рівня), на основі яких визначається рівень досягнення здобувачами освіти результатів навчання. При цьому зазначення і конкретизації зазнають орієнтири для оцінювання на поглибленому рівні лише в медіації, коли здобувач освіти діє як учасник соціуму, який встановлює і допомагає налагоджувати соціальну взаємодію шляхом передавання змісту усного, письмового повідомлення або онлайн-повідомлення з однієї мови іншою (Державний стандарт профільної середньої освіти, 2024).

Вітчизняні науковці дослідили і висвітлили на сторінках спеціальної фахової літератури лінгводидактичні засади рівневого навчання іноземних мов старшокласників (Зеня, 2008, 2011; Ніколаєва, 2013; Сажко, 2010; Редько, 2013 та ін.), які залишаються актуальними дотепер. Виходячи з того, що Державним стандартом профільної середньої освіти (2024) визначено вимоги до обов'язкових результатів навчання, які є спільними для основного і поглибленого рівнів, вважаємо, що поглиблення, яке може мати місце у процесі навчання іноземних мов як за академічним, так і за професійним спрямуванням, буде забезпечуватися місцем і роллю іноземної мови як навчального предмета в структурі кожного профілю, а відповідно і профільною спеціалізацією. Саме інтеграція іноземної мови з іншою предметною галуззю (екологією, хімією, фізикою, математикою, гуманітарними науками, технологіями тощо), на яку буде спрямовано профіль, дозволяє розширити активний лексичний і граматичний мінімуми; орієнтувати іншомовні знання, навички і вміння, яких здобувачі освіти набули в основному курсі за попередні роки навчання, на вирішення комунікативних завдань в різних мовленнєвих ситуаціях, що моделюють майбутню професійну діяльність.

Забезпечити профільно (професійно) спрямоване, а відповідно і поглиблене навчання іноземної мови дозволяє інтеграція змісту іноземної мови як навчального предмета зі змістом інших навчальних дисциплін. Взаємопроникнення і взаємодія змісту різних дисциплін та іноземної мови як навчального предмета виявляється в тому, що знання з інших дисциплін, які передаються за допомогою іноземної мови, є засобом для оволодіння нею, а іноземна мова, в свою чергу, є засобом для отримання цих знань (Зеня, 2008; 2011).

Вітчизняними науковцями (Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. В. Косянчук, О. В. Барановська та інші) досліджено концептуальні засади формування змісту профільного навчання, дидактичні основи варіативного компонента змісту освіти в старших класах, аксіологічні засади формування змісту профільного навчання в єдності його інваріантної і варіативної складових, основні підходи до конструювання змісту навчання в старших класах на основі його інтеграції, метапредметні основи формування змісту профільного навчання в єдності його інваріантної і варіативної складових (Васьківська, 2018).

Інтеграція змісту навчання, метою якого є формування в здобувачів освіти цілісної наукової картини світу, належить до світових тенденцій. Явища інтеграції в освітньому процесі також досліджують і вітчизняні дослідники. У науковій літературі наведена класифікація міжпредметних зв'язків залежно від того, що становить їх основу, а саме: 1) об'єктні зв'язки: міжпредметні зв'язки, засновані на вивченні одного і того самого *об'єкта* в різних навчальних предметах і під час виробничого навчання; 2) методичні зв'язки: міжпредметні зв'язки, засновані на використанні одного і того самого *методу* пізнання (дослідження) в різних навчальних предметах; 3) теоретичні зв'язки: міжпредметні зв'язки, засновані на використанні одного і того самого *закону (теорії)* в різних навчальних предметах; 4) інструментальні зв'язки: міжпредметні зв'язки, засновані на використанні одного і того самого *прийому* діяльності під час навчання різних навчальних предметів (Васьківська, 2018, с. 124).

Інтеграція іноземної мови з іншими предметами дозволяє встановити всі вказані зв'язки в комплексі на відміну від міжпредметних зв'язків в курсі іноземної мови, які стосуються, головню, предметного (екстралінгвістичного) змісту навчання і певною мірою операційно-діяльнісних зв'язків (наприклад, міжпредметні зв'язки з літературою зумовлюють використання на уроках іноземної мови низки літературознавчих прийомів роботи з текстом). Інтеграція різних навчальних предметів та іноземної

мови дозволяє послідовно реалізувати *інформаційно-змістові, операційно-діяльнісні й організаційні зв'язки*, що створює реальну можливість використання іноземної мови в конкретній практичній діяльності (Зєня, 2011).

У методиці навчання іноземних мов міжпредметні зв'язки матеріалізуються в елективні курси. Елективні курси, або курси за вибором, визначають у науковій літературі як “обов'язкові навчальні курси, що входять до профілю навчання, які розширюють і поглиблюють зміст певного предмета і які самі учні обирають відповідно до своїх інтересів, уподобань і потреб” (Редько, 2013, с. 142).

Для профільного навчання іноземної мови науковцями виділено два типи елективних курсів: предметні і міжпредметні елективні курси.

Предметні елективні курси з іноземної мови передбачають підвищення рівня володіння іншомовною міжкультурною комунікативною компетентністю зарахунок поглиблення знань і розширення кругозору учнів в галузі іноземної філології. У предметних елективних курсах реалізовується, як правило, та сама предметна спрямованість, яку має й профіль. У такому профілі, наприклад філологічному, іноземна мова є метою навчання. Для філологічних профілів з метою поглибленого вивчення іноземної мови запропоновано й частково впроваджено у ЗЗСО низку елективних курсів, зокрема: елективний курс з англійської мови “Країнознавство”, “Практична граматики”, “Ділове спілкування”, “Література”, “Основи перекладу” (Зєня, 2008), “Ділова англійська”, “Розмовляй гарною французькою мовою”, “Цікава граматики німецької мови”, “Хочу все знати про Іспанію”, “Британія у світі”, “На перехресті двох культур (німецька мова)”, “Соціокультурний портрет країни, мова якої вивчається”, “Література і мистецтво Шотландії”, “Культурно-історичні віхи у виникненні та розвитку англійської мови”, “Художня культура Австралії”, “Міжнародні контакти України з Канадою” (Редько, 2013), “Завітайте до України” (Алексєєнко, 2014) тощо. Поглиблене вивчення іноземної мови в зазначених елективних курсах забезпечується змістовою інтеграцією всередині предметної галузі “Філологія”, взаємопов'язаним і порівняльним засвоєнням рідної і нерідної мов і культур, а також вивченням літератури, країнознавства країни, мову якої вивчають.

Міжпредметні елективні курси з іноземної мови мають іншу предметну спрямованість, як і профіль, наприклад економічний, медичний, фізико-математичний, екологічний та інші (нефілологічні) профілі. Зміст таких елективних курсів побудований на міжпредметних зв'язках і орієнтований на наукові знання та способи діяльності в іншій предметній галузі, засобом вивчення якої є іноземна мова. Міжпредметний елективний курс з іноземної мови передбачає поглиблене її вивчення за рахунок профільної спеціалізації (*цілі поглибленого вивчення іноземних мов*) і водночас вирішення завдань, зумовлених профілем (*цілі інтеграції*). Отже, у міжпредметному елективному курсі іноземна мова, як зазначалося вище, є метою і водночас засобом реалізації профільного навчання. Прикладами інтегрованих (міжпредметних елективних) курсів є, зокрема, такі, як: “Іноземна мова + екологія”, “Іноземна мова + економіка”, “Іноземна мова + художній розвиток”, “Німецька мова та географія”, “Іноземна мова та регіоназнавство”, “Навколишній світ та іноземна мова” (Зєня, 2008; Зєня, 2011) та інші.

Колективом авторів – науковими співробітниками відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України (Редько В. Г., Полонська Т. К., Пасічник О. С., Долинський Є. В., Басай Н. П., Басай О. В., Алексєєнко І. В.) розроблено концепцію навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов для учнів старших профільних класів (Профільне навчання, 2015) як дидактичного забезпечення

варіативного компонента змісту іншомовного навчання. Науковцями висвітлено науково-теоретичні положення розробки елективних курсів з іноземних мов для учнів старших профільних класів, визначено основні закономірності і принципи, на яких будується зміст прогнозованих посібників, описано їх структуру і зміст, спрогнозовано результати навчання старшокласників за навчальними посібниками.

Використання інтегрованих елективних курсів у профільному навчанні іноземних мов, побудованих на міжпредметних зв'язках, вимагає також звернення до інтегрованих технологій навчання, які були б притаманні такій навчальній дисципліні як іноземна мова і водночас, наприклад, економіка, екологія, медицина тощо, якщо це відповідно економічний, екологічний, медичний профіль тощо. Як свідчить наш досвід, інтегровані технології дозволяють розширити межі практичного використання іноземної мови через забезпечення її виходу в реальну сферу життя та діяльності здобувачів освіти та зв'язок діяльності спілкування іноземною мовою з іншими її видами: пізнавальною, інформаційно-пошуковою, дослідницькою, ігровою (рольові та ділові ігри), проєктувальною, естетичною, екологічною тощо (Зеня, 2011).

До найбільш ефективних інтегрованих технологій профільного навчання іноземних мов зараховуємо інтерактивне навчання, проєктну методику, ділову гру, навчання у співпраці, мовне портфоліо, інтерактивне навчання, інформаційні технології, що за своїми характеристиками є особистісно орієнтованими і діяльними, стимулюють мотивацію до вивчення іноземних мов, розвивають креативність і сприяють самостійності здобувачів освіти через створення реальних мовленнєвих продуктів в ситуаціях, що моделюють майбутню професійну діяльність.

Ураховуючи наскрізний характер інтеграції, яка проходить крізь усі компоненти системи профільного навчання іноземних мов, до особливостей його організації відносимо інтегровані уроки, які поєднують у своїй структурі і змісті специфіку двох і більше предметних галузей, наприклад іноземної мови й економіки, іноземної мови і хімії, іноземної мови і літератури тощо.

Різномірне навчання іноземних мов, особливості профілізації іншомовної середньої освіти, зумовлені інтеграцією іноземної мови з іншою предметною галуззю на рівні цілей, змісту, засобів, технологій і організаційних форм навчання, вимагають створення такого освітнього середовища, яке забезпечуватиме досягнення цілей, задекларованих Державним стандартом профілізації середньої освіти (2024). До основних підходів, урахування яких сприятиме ефективному функціонуванню освітнього середовища з метою навчання іноземних мов старшокласників за академічним та професійним спрямуванням, зараховуємо компетентнісний, особистісно-орієнтований, індивідуальний, диференційований, діяльній, культурологічний та інтегративний підходи.

Висновки. Профілізація іншомовної середньої освіти дозволяє досягти цілей поглибленого вивчення іноземних мов за рахунок інтеграції іноземної мови як навчального предмета з іншими навчальними дисциплінами, які становлять структуру і зміст окремого профілю. Проєктування освітнього середовища, сприятливого для формування професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності в здобувачів середньої освіти, необхідність модернізації змісту, засобів і технологій навчання іноземних мов, удосконалення сучасного інформаційного та методичного забезпечення в умовах профілізації середньої освіти спричинили визначення основних підходів до організації освітнього процесу. До таких підходів з огляду на цілі, завдання, результати профільної середньої освіти ми віднесли компетентнісний, особистісно-орієнтований, індивідуальний, диференційований, діяльній,

культурологічний та інтегративний підходи. Організація освітнього процесу з формування в старшокласників професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності на основі зазначених підходів становить напрям нашого подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

- Алексеевко, І. В. (2014). Реалізація краєзнавчого компонента змісту навчання іноземної мови у старшій школі (на матеріалі елективного курсу з англійської мови). *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія “Педагогіка. Соціальна робота”*, 32, 12–14.
- Васьківська, Г. О. (Наук. ред.). (2018). *Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект*: кол. монографія. КОНВІ ПРІНТ.
- Державний стандарт профільної середньої освіти. (2024).
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>
- Закон України “Про повну загальну середню освіту” (зі змінами № 4034-IX від 29.10.2024).
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
- Зеня, Л. Я. (2007). Програма інтегрованого курсу “Навчання іноземних мов у старшій профільній школі” для професійно-методичної підготовки / перепідготовки вчителів іноземної мови (спеціальність 7.010103 “Педагогіка і методика середньої освіти. Мова та література”). Вид-во ГДПШМ.
- Зеня, Л. Я. (2008). *Навчання іноземних мов у старшій профільній школі: лекційно-практичний курс: посіб. для студ. вищ. навч. закл.* Вид-во ГДПШМ.
- Зеня, Л. Я. (2024). Профілізація середньої освіти: проблеми і перспективи. *Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія: зб. наук. праць*. Видавничий центр КНЛУ, 41, 9–20.
- Зеня, Л. Я. (2011). *Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до навчання іноземних мов учнів профільної школи*: моногр. Вид-во ГДПШМ.
- Профільне навчання іноземної мови у старшій школі – нагальна соціальна потреба. Концепція навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов для учнів 10–11 класів профільної школи. (2015). *Рідна школа*, 5–6.
- Концепція профільного навчання в старшій школі (2003). Педагогічна преса.
- Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” (2016).
<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- Редько, В. Г. (Наук. ред.). (2013). *Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів: навчально-методичний посібник*. Педагогічна думка.
- Сажко, Л. А. (2010). Профільне навчання іноземних мов у старшій школі. *Іноземні мови*, 4, 5–8.
- Сажко, Л. А. (Заг. ред.). (2015). *Професійно орієнтоване навчання іноземних мов у старшій профільній і вищій школі: проблеми та перспективи*. Колективна монографія. Вид. центр КНЛУ.